

RESTAURAREA UNEI SĂBII ȘI A UNUI PUMNAL DE TIP APA

În cursul lunii iulie a anului 1982 au fost predate spre restaurare laboratorului secției de istorie două piese de bronz și anume: sabia și pumnalul de tip Apa, avînd numerele de inventar 2354 respectiv 2355. Cele două piese au fost descoperite la Oradea în cursul anului 1900 în punctul „Cărmidăria Knapp“, fiind cunoscute în literatura de specialitate¹. Din momentul descoperirii și pînă în 1959 au fost păstrate în colecția Liceului nr. 4 din Oradea, după care au fost incluse în colecțiile muzeului orădean.

Cele două piese sînt considerate ca făcînd parte dintr-un depozit, probabil aparținînd unui războinic². Tot literatura de specialitate face legătura între tipul Apa și o spadă aflat în mormîntul VI de la Micene. Pe de altă parte, în mormîntul II de la Micene s-a găsit un pumnal de o formă foarte apropiată celui de la Criț, ca și a celui ce însoțește sabia de tip Apa din depozitul de la Oradea³.

Sabia

Obiectul era întreg, pierderi de material de mică întindere putîndu-se observa la mîner, tăiș și vîrfurile sabiei (*fig. 1—4*). Cele două constituențe — mîner și lamă — erau solid îmbinate prin patru nituri simetric dispuse față de nervura mediană, axa de simetrie perfectă pentru întreg ansamblul piesei. O ornamentație bogată, cu puncte, linii spiralice și geometrice acopereau zona de îmbinare a mînerului și două fișii înguste de-a lungul a două treimi din lamă. Extremitățile părții cilindrice a mînerului erau marcate cu cercuri paralele. Orificiul superior al mînerului era marcat cu un motiv punctat care a ieșit la iveală după tratare. Întreaga ornamentație, de un înalt rafinament, a fost realizată prin incizie.

Sabia este din bronz și patina ei nobilă prezintă o impozantă frumusețe, așa cum lăsa să se vadă o zonă a mînerului, răzuită cu energie de posesorii anteriori. Pentru a fi corecți cu un obiect de asemenea valoare, trebuie să amintim că erau vizibile zgîrieturi adînci în patina verde-albastră, dovezi ale unui tratament nu tocmai blajin și absolut lipsit de considerație. Sabia fusese vopsită — evident ulterior descoperirii — cu bronz aurit, fapt care afectase culoarea naturală a patinei și masca ornamentația. Patina, de grosime constantă (aproximativ un mm) urma fidel ornamentația care cîndva era incizată pe cele două fețe ale sabiei.

¹ Al. D. Alexandrescu, *Spadele de bronz de pe teritoriul R. S. României*, București, 1968 (rezumatul tezei de doctorat), T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei*, București, 1978, p. 92—94; M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 41.

² Al. D. Alexandrescu, *op. cit.*

³ *Ibidem*.

Intruât patina sabiei era nobilă, se impunea un tratament care să nu o afecteze, ci să-i pună în evidență adevărata valoare estetică⁴. Practic s-a recurs la un tratament indicat pentru preservarea patinei nobile și înlăturarea celei active cu soluție în concentrație de 5% de sesquicarbonat de sodiu⁵.

În scopul degresării și mai ales a îndepărtării bronzului auriu, sabia a fost imersată în acetonă timp de două ore. Lacul fiind peliculizat la nivelul suprafeței, nu a necesitat un timp mai îndelungat pentru dizolvare. Prin pensulări directe în baia de solvent s-a îndepărtat aproximativ jumătate din stratul inestetic.

Tratamentul chimic a implicat o imersare de 34 de ore în soluția de sesquicarbonat de sodiu. Pe parcursul acestui interval de timp au fost efectuate mai multe perieri sub jet de apă distilată. Pentru o completă îndepărtare a bronzului aplicat, s-au degajat — sub lupă — toate inciziile modelului și s-a efectuat o răzuire superficială de foarte mică grosime, mascându-se astfel zgirieturile rebele amintite. Operația a fost efectuată cu un bisturiu pentru chirurgia ochiului. Astfel s-a putut pune în valoare întreg ornamentul piesei (vezi desenul), revitalizându-se și culoarea naturală a patinei. S-au efectuat și completări de mică întindere la nivelul tășului și minerului și s-au consolidat două nituri, totul cu rășină tip Araldyt (Ay103), colorată cu praful de patină rezultat de la răzuire.

Pentru conservare finală am apelat la metoda parafinării. Sabia avind 430 mm lungime a fost încălzită pe porțiuni sub acțiunea directă a unui bec IR și pensulată cu parafină topită. Obiectul astfel conservat își recapătă prospețimea culorii și un ușor luciu (fig. 6—12).

Pumnalul

Urmele unor intervenții anterioare neavizate erau evident vizibile și pe pumnal. Obiectul se prezenta sub forma a trei fragmente inegale, cindva lipite între ele — în ciuda faptului că lipsea o porțiune — și fixate cu un fir de nylon transparent, pe un suport de plexy, a cărui formă urma discret conturul obiectului, (vezi desenul). Se poate afirma cu certitudine că fragmentele fuseseră vopsite cu bronz auriu, ceea ce a dat o tentă bej-maronie suprafeței. Erau vizibile urmele unor zgirieturi recente — comparativ cu vîrsta obiectului — chiar ruptura era de dată recentă, intrucît nu era acoperită cu patină. Se poate presupune că obiectul era fragilizat sau fisurat din vechime, dar rupturile au survenit la descoperire.

Lama pumnalului prezenta o secțiune rombică, cele două nervuri mediane fiind pronunțate. Lipsea vârful pumnalului, iar la extremitatea opusă se putea presupune existența unui minier aplicat cu patru nituri, sugerată de cele patru orificii dispuse simetric. Fragmentele reproduceau la scară redusă lama unei săbii de tip Apa și nu prezentau nici un ornament. Patina, nobilă, de culoare albastră virind spre verde era tipică obiectelor de bronz. Din rupturi s-a evaluat ca fiind cuprinsă între 0,5 și 1 mm. grosime.

În urma observațiilor făcute s-a trecut la restaurarea pumnalului.

Prin imersare de durată — 48 de ore — în acetonă (p.a.) s-au înlăturat urmele de impregnare (probabil plexy dizolvat, lacul bronzului) și eventualele urme de grăsimi. Testul de umiditate⁶ a demonstrat că patina era nobilă. Fragmentele au fost tratate cu soluție 5% sesquicarbonat de sodiu (obținut din carbonat și bicarbonat de sodiu), timp de 4 ore. Acest tratament chimic nu a împietat asupra patinei nobile. După spălările de rigoare, efectuate în apă distilată, fragmentele au fost ținute în alcool etilic (48 ore). Urmele de bronz auriu au fost îndepărtate prin răzuire superficială.

⁴ M. Mihalcu, *Conservarea obiectelor de artă și a monumentelor istorice*, București, 1970, p. 154.

⁵ *Ibidem*, p. 154.

⁶ H. J. Plenderleith, *Conservarea antichităților și a operelor de artă*, București, cap. VIII.

S-a trecut la întregirea obiectului. În funcție de forma fragmentelor am evaluat lungimea zonei pierdute pe care am reconstituit-o din rășină Araldyt (Ay103), înglobând și praful de patină recuperat de la intervenția anterioară. Această completare s-a făcut în conformitate cu principiile și normele de restaurare⁷. Fasonarea mecanică s-a efectuat cu bisturie și hirtie abrazivă cu granulație foarte fină. Nu s-au completat vârful și minierul pumnalului (fig. 13).

Ca metodă de conservare finală am optat pentru parafinare.

Pentru păstrarea, în general, a obiectelor restaurate, în cazul de față a sabiei și pumnalului tip Apa se indică încadrarea parametrilor microclimatici în limitele prescrise⁸ și în special evitarea contaminării cu praf care aderă ușor la parafină.

Descoperite în același loc și la aceeași dată, provenind din aceeași epocă, cele două obiecte au patină de culoare diferită. Această deosebire nu se poate pune decât pe seama compoziției chimice⁹, cu toate că elementele chimice prezente variază în cantități nesemnificative de la sabie la pumnal.

Am găsit necesar a face cunoscută restaurarea acestor două piese nu atât pentru problemele speciale ridicate de intervenții, cât mai ales pentru faptul că s-a degajat ornamentația sabiei de tip Apa de la Oradea, permițând reconstituirea întregului model.

OLIMPIA MUREȘAN

THE CONSERVATION OF A SWORD AND OF A DAGGER OF THE APA-TYPE

(Summary)

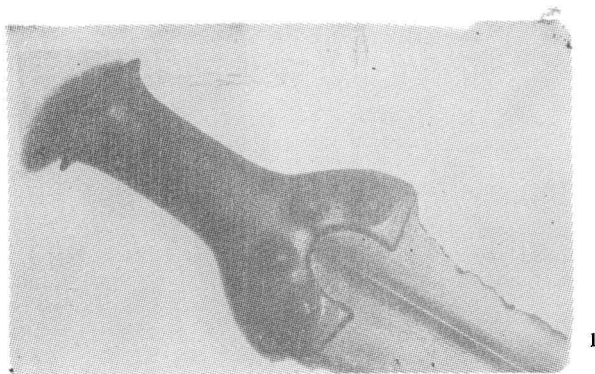
From the first time, after the restauration of the sword and of the dagger of the Apa-type from Oradea, their true arnamentation came out.

The two items have supported mecanic treatments and chemical treatment with natrium sesquicarbonatum 5%.

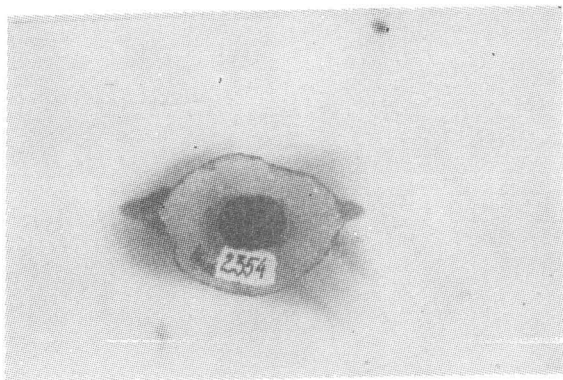
⁷ Norme privind reglementarea activității de restaurare a bunurilor istorice, artistice, științifice, tehnice, de istorie naturală care fac parte din patrimoniul cultural național, C.C.E.S., București, 1982, p. 18—21.

⁸ Legea nr. 63/1974 cu privire la ocrotirea patrimoniul cultural național, București, 1980, p. 23.

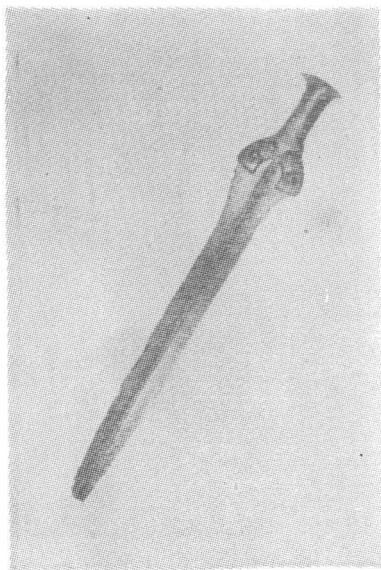
⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 41.

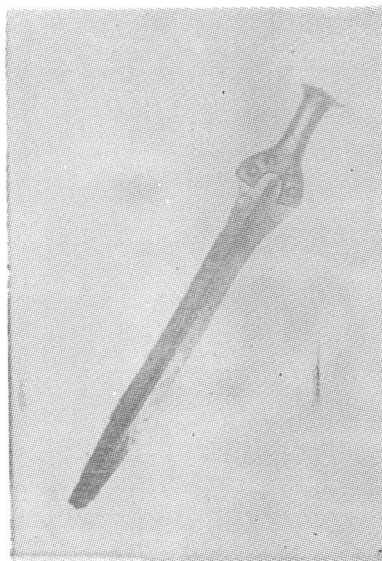
1

2

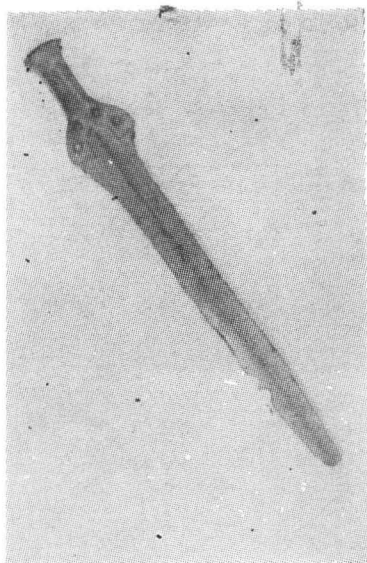

3

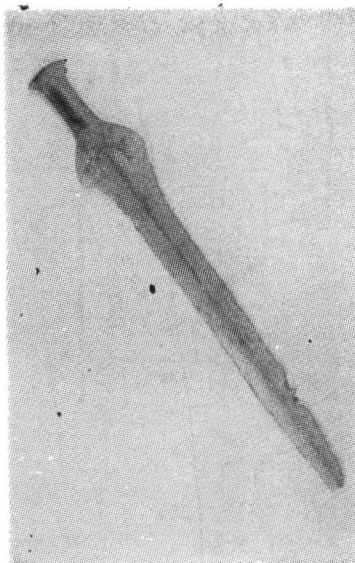

4

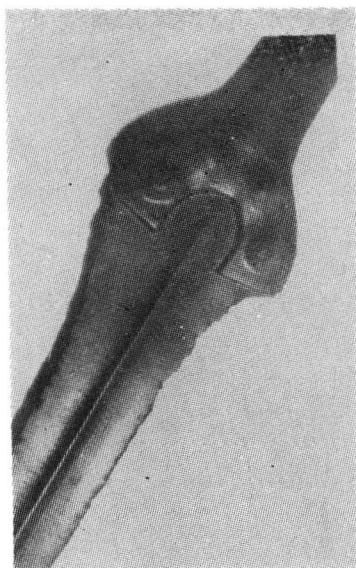
Planşa I. 1 – 4
— Sabia, înainte de restaurare

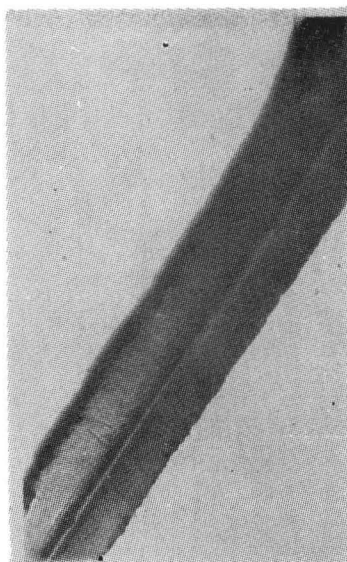
6

7

8

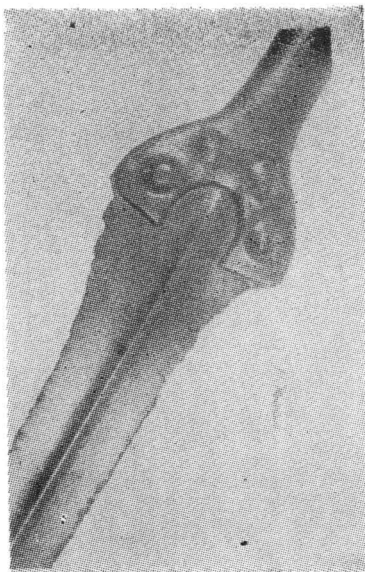
9

Planşa II.6 — 9

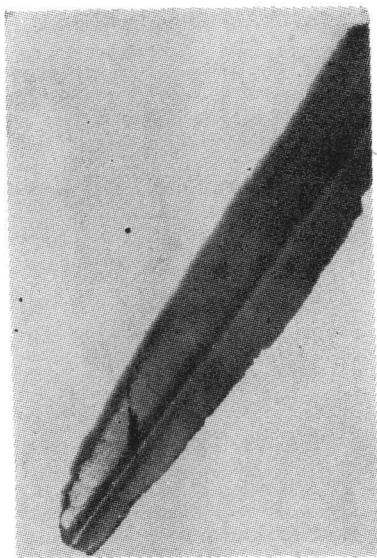
— Sabia după restaurare-conserbare; detalii

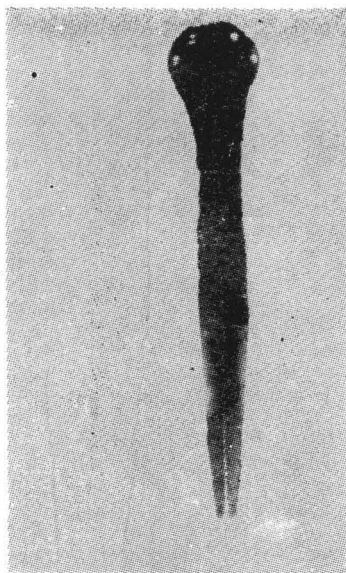
10

11

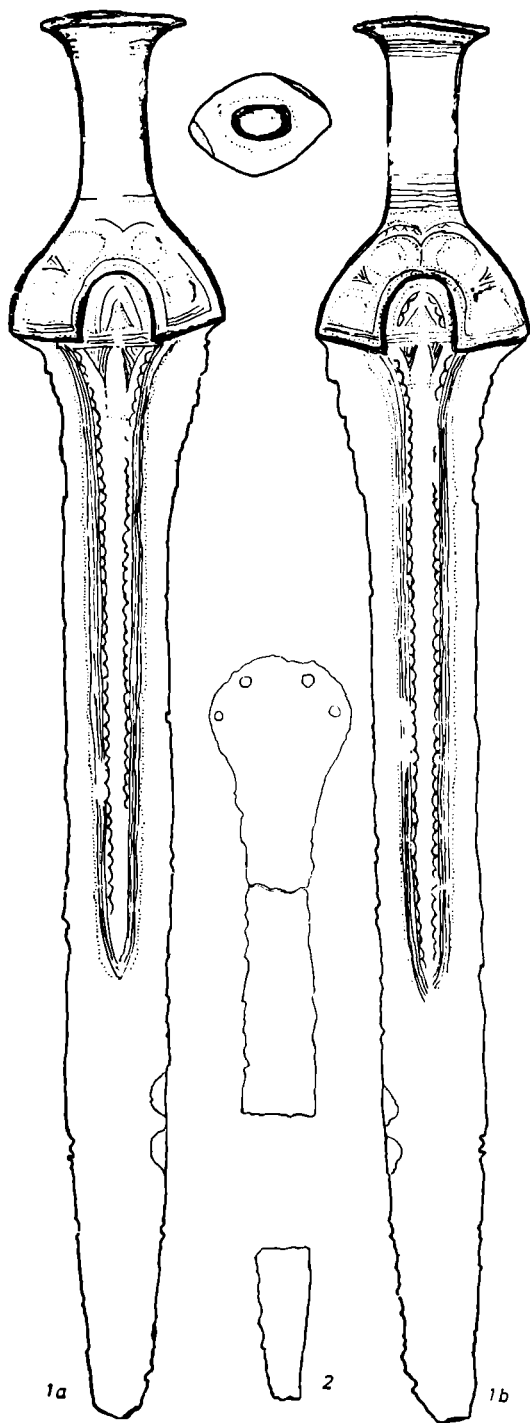

12

13

Planșa III. Sabia după restaurare-conservare (10–12)
Pumnal după restaurare-conservare (13)

Planşa IV—V. 1 a—b. Sabie. Scara 1 : 3

2 Pumnal. Scara 1 : 3